

MICHAŁ TARNOWSKI

TURYSTYCZNO-SPORTOWE UPRAWNIENIA I UMIEJĘTNOŚCI NAUCZYCIELI WYCHOWANIA FIZYCZNEGO SZCZECIŃSKICH SZKÓŁ ŚREDNICH

1. Wstęp

Zwiększanie aktywnego udziału Polaków w rekreacji fizycznej i turystyce jest od lat postulowane przez wielu autorów (Drabik, 1995, Łobożewicz, Wołańska, 1994, Piotrowska, 1994). Chociaż potrzeba świadomej i regularnie podejmowanej aktywności fizycznej nie podlega dyskusji, to społeczeństwo polskie w znikomym stopniu deklaruje udział w rekreacji fizycznej (sporcie dla wszystkich) oraz turystyce (Kostka 1997). Często za ten stan obarcza się szkołę i nauczycieli wychowania fizycznego (Romanowska 2002, s. 15, Romanowska 2002, s. 88). Jest to pogląd uproszczony, niejednokrotnie dla nauczycieli i szkoły krzywdzący. Prawdą jest jednak, że praca nauczycieli wychowania fizycznego jest ważna dla podnoszenia poziomu kultury fizycznej młodzieży – oddziaływanie wychowawcze nauczyciela niewątpliwie wpływa m.in. na kształtowanie postaw ucznia. Jednakże ocena efektów jego działań jest niezwykle trudna. Skutki pracy dydaktyczno-wychowawczej widoczne są często po latach, gdy wychowanek osiąga wiek dojrzały. Poza tym, oprócz postawy i merytorycznego przygotowania nauczyciela, istotne jest także jego wchodzenie w interakcje z uczniem, które zależą również od samego ucznia oraz jego stosunku do

nauczyciela. Ten zaś, zdaniem autora niniejszej pracy, z powodu zwiększenia się postaw roszczeniowych i oczekiwań młodzieży oraz zmian w systemie wartości i zainteresowań młodego pokolenia, pozostawia wiele do życzenia.

Preferencje i upodobania rekreacyjne młodzieży (w tym również turystyczne), których określenie jest konieczne dla właściwego ukierunkowania pracy nauczyciela wychowania fizycznego, cały czas są rozpoznawane (Charzewski 1997, Tarnowski 2000, Tarnowski w druku) i wydaje się, że można wskazać kierunek ich przemian. Natomiast w świetle: 1) wdrażania reformy edukacji, zakładającej m.in. wprowadzanie nowych przedmiotów (np. edukacji regionalnej) i ścieżek edukacyjnych, w których turystyka ma swoje znaczące miejsce; 2) zmian, które wydają się zachodzić w uczestnictwie młodzieży w kulturze fizycznej oraz w jej postrzeganiu przez młodzież (łączenie się sportu, turystyki, rekreacji fizycznej w mody i style życia – np. sport i turystyka ekstremalna); 3) kształtu dzisiejszego rynku pracy (konieczność ustawicznego podnoszenia swoich kwalifikacji przez nauczycieli), celowe jest ustalenie obecnego poziomu przygotowania nauczycieli wychowania fizycznego do propagowania turystyki i rekreacji fizycznej. Jednym zaś z miarodajnych kryteriów oceny potencjalnej przydatności nauczycieli tego przedmiotu dla takich działań jest rozpoznanie charakteru i liczby posiadanych przez nich umiejętności i uprawnień turystyczno-sportowych. Stanowią one bowiem przydatną w pracy dydaktyczno-wychowawczej, ważną część ich warsztatu.

Ponieważ zainteresowania autora oscylują wokół turystyki (szczególnie turystyki kwalifikowanej), której wykorzystanie m.in. przez nauczycieli wychowania fizycznego stwarza bardzo atrakcyjne warunki dla wdrażania uczniów do aktywności fizycznej, akcent badań został położony na przygotowanie nauczycieli do prowadzenia turystycznych form ruchu.

W niniejszej pracy przedstawione będą wyniki badań dotyczących uprawnień i umiejętności turystyczno-sportowych szczecińskich nauczycieli wychowania fizycznego.

2. Cele, hipoteza i pytanie badawcze

Celem badań było rozpoznanie przygotowania nauczycieli wychowania fi-

zycznego do prowadzenia i propagowania turystycznych form rekreacji fizycznej pod kątem posiadanych przez nich umiejętności i uprawnień turystyczno-sportowych. Ponieważ badania zostały przeprowadzone w ostatnim roku przed wprowadzeniem reformy edukacji, ocena przygotowania kadry nauczycielskiej w omawianym zakresie może być pomocna dla określenia stanu wyjściowego

w momencie jej rozpoczęcia.

Założono, że posiadanie uprawnień turystyczno-sportowych przez nauczycieli, ich charakter i liczba zależą m.in. od takich czynników jak wiek, płeć oraz macierzysta uczelnia wyższa nauczyciela. Starano się więc uzyskać odpowiedź na pytanie: jakie i ile uprawnień mają nauczyciele szczecińskich szkół średnich kończących się egzaminem maturalnym oraz od czego zależy ich posiadanie, charakter i liczba?

3. Metoda badań

Przedstawiany materiał jest częścią szerszego projektu badawczego, określającego aktywność turystyczną szczecińskiej młodzieży. Populacją badaną, w prezentowanym wycinku badań, byli nauczyciele wychowania fizycznego, którzy swoją pracą wychowawczą i dydaktyczną wpływali na aktywność turystyczną uczniów uczęszczających do szczecińskich szkół średnich kończących się egzaminem maturalnym.

Reprezentatywną dla tych nauczycieli próbę określono na podstawie ilości uczniów przyjętych do pierwszych klas w latach 1996/1997 oraz absolwentów szkół średnich w Szczecinie z lat 1998/1999 (ogółem 81 szkół w roku szkolnym 1999/2000). Uznano, że skoro wielkość próby uczniów jest reprezentatywna dla populacji uczniów szczecińskich szkół średnich, to uczący tę młodzież nauczyciele są wystarczającą (reprezentatywną) próbą dla oceny potencjalnego oddziaływania populacji szczecińskich nauczycieli wychowania fizycznego na jej aktywność (w zakresie propagowania turystyki i rekreacji). Tym bardziej że w wylosowanych szkołach starano się przebadać wszystkich nauczycieli wf.

Założono też, iż na uzyskane wyniki może mieć wpływ zarówno zróżnicowanie szkół pod względem ich typu/kierunku kształcenia (licea ogólnokształcą-

ce i szkoły zawodowe), jak i status jednostek zarządzających (publiczne, niepubliczne).

Zastosowano zatem metodę doboru losowego warstwowego proporcjonalnego (populacja skończona), z następującymi warstwami szkół: 1) licea ogólnokształcące publiczne (23 na terenie Szczecina), 2) szkoły zawodowe publiczne (technika, licea zawodowe, licea techniczne) ($n = 36$), 3) licea ogólnokształcące niepubliczne ($n = 12$), 4) szkoły zawodowe niepubliczne (technika, licea zawodowe, licea techniczne) ($n = 10$).

Po ustaleniu liczby szkół, którą należało wylosować dla danej warstwy w celu objęcia próby, przeprowadzono badania w: 1) jedenastu publicznych liceach ogólnokształcących, 2) ośmiu publicznych szkołach zawodowych, 3) czterech niepublicznych liceach ogólnokształcących, 4) czterech niepublicznych szkołach zawodowych.

Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, techniką badawczą – ankieta, narzędziem badawczym zaś kwestionariusz ankiety dla nauczycieli wychowania fizycznego.

Za zmienną zależną uznano uprawnienia i umiejętności turystyczne posiadane przez nauczycieli wychowania fizycznego, ich charakter oraz liczbę. Zmiennymi niezależnymi były wiek, płeć, a także typ i status szkół, w których nauczyciele pracowali, oraz macierzysta uczelnia wyższa nauczyciela. Dla autora (nauczyciela pracującego w Instytucie Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego) ciekawe bowiem było porównanie kompetencji zawodowych (tu: uprawnień i umiejętności) absolwentów tej uczelni i absolwentów akademii wychowania fizycznego.

W tym momencie trzeba wyjaśnić, że dla każdego nauczyciela wychowania fizycznego większa liczba wszelkich umiejętności i uprawnień stanowi potencjał umożliwiający mu lepsze znalezienie się w szkole, na koloniach, obozach, wczasach itd. Z tego punktu widzenia dzielenie uprawnień i umiejętności na turystyczne i sportowe może się wydawać zbędne. Turystyka jednak różni się od rekreacji fizycznej m.in. zakresem czasowym i przestrzennym (Bogucki 1984). Zatem wyróżnienie w pracy tych dyscyplin (a konkretnie uprawnień i/lub umiejętności), dla których uprawiania konieczna jest migracja poza miejsce zamieszkania oraz większy zakres czasowy, uznano za istotne dla oceny przydatności nauczyciela w prowadzeniu i propagowaniu turystyki szkolnej.

W celu opisu umiejętności i uprawnień turystyczno-sportowych wyszczególniono 18 uprawnień (w tym 12 uznano za szczególnie związane z turystyką) oraz 16 umiejętności (w tym 11 szczególnie związanych z turystyką). Podstawą do umownego uznania uprawnień i umiejętności za szczególnie związane z turystyką była zmodyfikowana lista dyscyplin turystyki kwalifikowanej, zastosowana przez Łobożewicza (1983). W obu przypadkach w kafeterii uwzględniono opcję „inne”, pozwalającą ankietowanym na wpisywanie własnych, nie uwzględnionych w ankiecie uprawnień i umiejętności turystyczno-sportowych.

4. Materiał badawczy

Poprzedzone pilotażem badania prowadzone były od stycznia do maja 2001 roku. Przebadano 58 nauczycieli uczących wychowania fizycznego w 27 szkołach średnich.

Ponieważ najwięcej uczniów uczęszczało do liceów ogólnokształcących oraz szkół publicznych, większość badanych nauczycieli uczyła w tych szkołach. Wśród przebadanych nauczycieli 50% stanowiły kobiety, 50% mężczyźni (jest to wynik losowy). W szkołach niepublicznych większość nauczycieli wychowania fizycznego to mężczyźni (9 M i 2 K) (załącznik 1).

Większość nauczycieli uczących wychowania fizycznego w wylosowanych szkołach stanowili absolwenci IKF. W kategorii „inne”, Akademię Wychowania Fizycznego w Poznaniu ukończyło 8 osób, we Wrocławiu 3, a w Warszawie 2 osoby. 3 osoby to absolwenci Akademii Wychowania Fizycznego w Gdańsku, Gorzowie Wielkopolskim i Katowicach, 1 osoba (mężczyzna) ukończyła tylko szkołę średnią; 10 ankietowanych nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące ich uczelni macierzystej (załącznik 2).

Większość badanych nie ukończyła 50. roku życia (załącznik 3).

5. Wyniki badań i ich omówienie

5.1. Uprawnienia i umiejętności nauczycieli wychowania fizycznego

Prawie wszyscy nauczyciele (54 osoby) zadeklarowali posiadanie któregoś z zaproponowanych w kafeterii uprawnień. Tylko dwie osoby podały, iż takich uprawnień nie mają (1,7%), dwie zaś nie udzieliły odpowiedzi. Również większość nauczycieli (51 osób) posiadało uprawnienia uznane w niniejszym opracowaniu za turystyczne. Za pomocą mediany określono, że ankietowani nauczyciele mieli przeciętnie 5 uprawnień turystyczno-sportowych, przy maksymalnej deklarowanej liczbie 10 na osobę, w tym 2 turystyczne, przy maksymalnej deklarowanej liczbie 7 na osobę (załącznik 4).

Na pytanie o umiejętności turystyczno-sportowe odpowiedziało 56 nauczycieli, dwóch nie udzieliło odpowiedzi. Wszyscy nauczyciele zadeklarowali posiadanie umiejętności turystycznych lub sportowych. Za pomocą mediany ustalono, że nauczyciele deklarują posiadanie przeciętnie 8 umiejętności, przy ich liczbie na osobę od 2 do 12. Uznanych za turystyczne 5, przy minimalnej ich liczbie 1, a maksymalnej 8 na osobę (załącznik 5).

Jak wynika z tabeli 1, nauczyciele zdają się być dość dobrze przygotowani do organizowania i prowadzenia zajęć narciarskich w górach – choć procent nauczycieli zgłaszających posiadanie uprawnień instruktora narciarstwa jest niezbyt znaczny, to umiejętność jazdy na nartach zjazdowych zadeklarowało 82,8% badanych, a na biegowych 46,6%. Nieco gorzej, aczkolwiek też zadowalająco, przedstawia się sytuacja w przypadku ich przygotowania do prowadzenia zajęć nad wodą. Mniej niż połowa badanych miała patenty żeglarski i motorowodny oraz uprawnienia ratownika. Większość natomiast zgłaszała umiejętność pływania kajakiem oraz łodzią wiosłową, nieco mniej – umiejętność pływania na nartach wodnych i na desce widsurfiingowej.

Wobec popularności takich form jak windsurfing i snowboard, można postulować doksztalcanie się nauczycieli w tym kierunku (są to jednak sporty określane jako „drogie”).

Dość znikomy procent osób deklarujących posiadanie uprawnień i umiejętności turystycznie wysoko kwalifikowanych (uprawnienia kierowników obozów, pilotów, przewodników, umiejętności wędrówek wysokogórskich) może świad-

Tabela 1

Rodzaje posiadanych przez nauczycieli wychowania fizycznego uprawnień i umiejętności (kursywą zaznaczono uprawnienia i umiejętności uznane za turystyczne)

Uprawnienia	Liczba nauczycieli	%	Umiejętności	Liczba nauczycieli	%
Karta pływacka	45	77,6	<i>Jazda na rowerze</i>	55	94,8
Instruktor dyscypliny sportowej	44	75,9	Pływanie	55	94,8
<i>Wychowawca kolonijny</i>	32	55,2	Jazda na łyżwach	51	87,9
<i>Karta rowerowa</i>	29	50,0	<i>Jazda na nartach zjazdowych</i>	48	82,8
<i>Ratownik WOPR</i>	28	48,3	<i>Pływanie kajakiem</i>	47	81,0
<i>Kierownik obozów szkolnych</i>	13	22,4	<i>Pływanie łodzią wiosłową</i>	39	67,2
<i>Patent żeglarski*</i>	11	19,0	<i>Jazda na nartach biegowych</i>	27	46,6
<i>Instruktor narciarstwa</i>	9	15,5	<i>Pływanie na nartach wodnych</i>	27	46,6
<i>Kierownik obozów wędrownych</i>	7	12,1	Jazda na łyżworolkach	27	46,6
<i>Przewodnik turystyczny</i>	6	10,3	<i>Pływanie deską surfingową</i>	19	32,8
Korekcja wad postawy	6	10,3	Łowienie ryb	17	29,3
<i>Patent motorowodny</i>	5	8,6	Jazda konna	6	10,3
Karta wędkarska	5	8,6	<i>Wspinaczka skałkowa</i>	3	5,2
<i>Uprawnienia pływacka</i>	3	5,2	<i>Wspinaczka wysokogórska</i>	3	5,2
<i>Pilot turystyczny</i>	2	3,4	<i>Żeglowanie*</i>	3	5,2
Instruktor rekreacji	2	3,4	<i>Jazda na snowboardzie</i>	2	3,4
<i>Organizator turystyki szkolnej</i>	1	1,7	Inne	5	8,6
Inne	5	8,6			
n = 56			n = 56		

* Różnica osób posiadających patent żeglarski i umiejętności żeglowania wynika z błędu ankiety; w pytaniu o umiejętności nie uwzględniono w kafeterii tej opcji. Osoby wykazane w kolumnie „umiejętności”, deklarujące tę umiejętność, zaznaczyły ten fakt w opcji kafeterii „inne”.

czyć, że przygotowanie do prowadzenia turystyki kwalifikowanej oraz propagowania krajoznawstwa nie jest najmocniejszą stroną nauczycieli (wśród osób mających uprawnienia przewodnika turystycznego było: 2 przewodników górskich, 2 przewodników turystyki pieszej, 1 pilot wycieczek krajowych, 1 osoba nie określiła uprawnień). Niewielu nauczycieli (6 osób) deklarowało posiadanie, tak charakterystycznych dla turystyki pieszej, uprawnień przewodnickich. Mimo to znaczny procent nauczycieli (ponad 50%) ma uprawnienia wychowawcy kolonijnego. Trzeba też pamiętać, że każdy nauczyciel ustawowo może być wychowawcą w placówce wypoczynku. Ustawowo również ma uprawnienia opiekuna grup wycieczkowych (Zieliński 2001, s. 90, 99).

Zwraca natomiast uwagę duża liczba osób posiadających przynajmniej 1 uprawnienie instruktora/trenera sportowego, czyli szczególnie przygotowanych do prowadzenia zajęć sportowych i rekreacyjnych. Wśród tych nauczycieli przeważają przedstawiciele gier zespołowych (tabela 2).

Tabela 2

Posiadane przez nauczycieli uprawnienia instruktorów/trenerów sportowych według dyscyplin (n = 44)

x	Dyscyplina	Liczba osób deklarujących posiadanie uprawnień	%
Gry zespołowe	Piłka siatkowa	13	29,5
	Piłka ręczna	10	22,7
	Piłka koszykowa	7	15,9
	Piłka nożna	7	15,9
Pozostałe dyscypliny	Pływanie	11	25,0
	Lekka atletyka	9	20,5
	Fitness	6	13,6
	Sporty walki	6	13,6
	Gimnastyka	2	4,5
	Inne dyscypliny	4	9,1

Ponieważ wśród młodzieży (przynajmniej chłopców) gry zespołowe są najbardziej popularne (Charzewski 1997, s. 16–21), przygotowanie nauczycieli trafia w oczekiwania uczniów (choć można założyć, że, przynajmniej częściowo, zachodzi tu zależność odwrotna – to nauczyciele, poprzez częste wykorzystywanie tych dyscyplin na zajęciach, ukierunkowują zainteresowanie dzieci na gry zespołowe).

Stosunkowo mało osób deklaruje umiejętność jazdy na łyżworolkach (46,6%). Jest to modna forma ruchu i warto nabyć tę umiejętność. Można jednak przypuszczać, że wobec 87,9% umiejących jeździć na łyżwach, nauczyciele potrafiliby zorganizować i poprowadzić także zajęcia wrotkarskie.

5.2. Zależności posiadania uprawnień i umiejętności od zmiennych niezależnych

Za istotne statystycznie różnice we wszystkich przeprowadzonych testach uznano te, dla których prawdopodobieństwo $p < 0,05$ (w załącznikach zaznaczone pogrubioną czcionką). Natomiast wyniki plasowały się na granicy istotności statystycznej, jeżeli $p > 0,05$ i $p < 0,10$ (w załącznikach zaznaczone kursywą). Ponieważ nauczyciele nie udzielali odpowiedzi na wszystkie pytania, w analizach statystycznych dotyczących danych zależności przedstawione liczebności mogą być różne (różna była liczba odpowiadających na poszczególne pytania).

Posługując się testem Manna-Whitneya stwierdzono, iż mężczyźni zgłaszali posiadanie średnio nieco większej liczby uprawnień turystyczno-sportowych niż kobiety (różnica na granicy istotności statystycznej). Nie odnotowano takiej zależności przy uprawnieniach uznanych za turystyczne.

Mężczyźni deklarowali średnio większą liczbę umiejętności (w tym przypadku różnica była istotna statystycznie). Podobnie jak dla uprawnień turystycznych, również dla umiejętności turystycznych nie stwierdzono zależności od płci nauczycieli (załącznik 6).

Nauczyciele, którzy ukończyli IKF, mają mniejszą liczbę uprawnień niż nauczyciele po studiach w akademiach wychowania fizycznego (różnica istotna

statystycznie). W przypadku uprawnień turystycznych oraz umiejętności nie stwierdzono różnic w zależności od ukończonej uczelni (załącznik 6).

Nie odnotowano istotnych zależności pomiędzy liczbą posiadanych uprawnień i umiejętności turystyczno-sportowych a wiekiem nauczycieli. Taki wynik może znajdować wytłumaczenie w fakcie, że uprawnienia instruktorskie i trenerskie nauczyciele często zdobywają jeszcze w okresie studiów, a umiejętności, o które pytano, to zazwyczaj podstawowe sprawności ludzi lubiących aktywność fizyczną (którymi niewątpliwie są w większości nauczyciele wychowania fizycznego).

Porównując uprawnienia i umiejętności nauczycieli uczących w szkołach o różnym statusie stwierdzono, że nauczyciele szkół niepublicznych deklarowali większą liczbę uprawnień, zarówno wszystkich, jak i turystycznych (różnica istotna statystycznie). Nie występowały różnice w umiejętnościach ogółem, natomiast okazało się, że nauczyciele szkół niepublicznych częściej zgłaszali posiadanie umiejętności turystycznych (różnica na granicy istotności statystycznej). Może to świadczyć o celowym doborze nauczycieli przez szkoły niepubliczne pod kątem posiadania przez nich takich uprawnień i umiejętności, które umożliwią pracę np. na obozach szkolnych (załącznik 7).

Analizując wypowiedzi nauczycieli dotyczące ich uprawnień i umiejętności z uwzględnieniem typu szkoły, w której pracowali, nie stwierdzono żadnych zależności statystycznych.

Jakkolwiek liczebność ankietowanych, którzy deklarowali posiadanie konkretnych uprawnień i umiejętności, w poszczególnych przypadkach nie była duża (co wiązało się z niewyciąganiem w takich sytuacjach zdecydowanych wniosków, a raczej tylko sygnalizowaniem ewentualnych tendencji), przeanalizowano ich wypowiedzi pod kątem zmiennych niezależnych. Przy analizie wyników przedstawione zostały przede wszystkim te zależności, w przypadku których stwierdzono różnice istotne statystyczne, bądź na granicy istotności.

Dla sprawdzenia różnic w deklarowaniu konkretnych uprawnień i umiejętności ze względu na płeć badanych zastosowano test χ^2 NW (najwyższej wartości).

Ustalono, że mężczyźni częściej niż kobiety deklarowali posiadanie uprawnień: instruktora sportowego, żeglarskich, wędkarskich, a także, na granicy istotności statystycznej, uprawnień przewodnickich oraz instruktora narciar-

skiego. Kobiety natomiast częściej zgłaszały posiadanie uprawnień korekcji wad postawy (różnice na granicy istotności).

Zaobserwowano, iż mężczyźni częściej niż kobiety opanowali umiejętności: pływania łodzią wiosłową, łowienia ryb oraz, przy różnicy na granicy istotności statystycznej, jazdy konnej. Przedstawione szczegółowo w załączniku 8 wyżej opisane różnice zdają się świadczyć, że mężczyźni częściej niż kobiety mają uprawnienia i umiejętności wymagające – co było podstawą uznania ich za turystyczne – migracji poza miejsce zamieszkania (przynajmniej na tereny podmiejskie).

Posługując się testami χ^2 Pearsona, χ^2 NW oraz testem R rang Spearmana (który jest szczególnie przydatny dla wykazywania tendencji) stwierdzono, że:

- 1) posiadanie uprawnień instruktora sportowego jest raczej niezależne od zaawansowania wiekowego nauczycieli;
- 2) uprawnienia przewodnika turystycznego oraz kierownika obozów wędrownych mają nauczyciele raczej starsi (ich posiadanie deklarowały odpowiednio osoby powyżej 35. roku życia oraz, z jednym wyjątkiem, powyżej 40. roku życia); w grupie osób będących instruktorem narciarstwa również większy procent stanowią nauczyciele powyżej 35. roku życia. Fakt ten można tłumaczyć w dwojaki sposób – a) zainteresowania turystyczne były bardziej charakterystyczne dla starszego pokolenia nauczycieli, b) dla uzyskania m.in. tych uprawnień (np. stwierdzenia potrzeby ich posiadania) niezbędny był dłuższy staż pracy;
- 3) młodszy nauczyciele (do 35. roku życia) częściej zgłaszali posiadanie karty rowerowej oraz ratownika WOPR. Posiadanie karty rowerowej, jakkolwiek może świadczyć o większym orientowaniu się w specyfice turystyki rowerowej, nie jest jednak szczególnie istotne. Dla prowadzenia wycieczek rowerowych wystarcza bowiem prawo jazdy. Natomiast druga wykazana zależność może wynikać z faktu, że w badanej grupie nauczycieli przeważają absolwenci Instytutu Kultury Fizycznej US, którzy, dzięki działalności dr. Borguńskiego, mieli możliwość zdobywania uprawnień młodszego ratownika na obozach letnich. Wykazane zależności przedstawia załącznik 8.

Rozpatrując posiadanie konkretnych umiejętności w zależności od wieku nauczycieli, stwierdzono nieznacznie częstsze deklarowanie umiejętności biega-

nia na nartach przez nauczycieli powyżej 35. roku życia. Może być to związane m.in. ze zmniejszaniem się czasu zalegania pokrywy śnieżnej w regionie, czyli utrudnieniem w uprawianiu tej dyscypliny przez nauczycieli młodszych. Natomiast młodszy nauczyciele (do 35. roku życia) stanowią zdecydowanie większy procent wśród osób, które zgłaszały umiejętność pływania na desce windsurfingowej. Wynikać to może zarówno z faktu, że jest to stosunkowo młoda dyscyplina (w Polsce obecna od lat osiemdziesiątych XX wieku), jak też z istnienia obowiązkowych zajęć deskarskich na letnich obozach IKF, którego absolwenci przeważali w badanej grupie (załącznik 10).

Analizując posiadanie konkretnych uprawnień i umiejętności przez nauczycieli w zależności od typu i statusu szkół, w których przeprowadzono badania, posługiwano się testami χ^2 Pearsona oraz χ^2 Yatesa.

Nie stwierdzono różnic w posiadaniu przez nauczycieli konkretnych uprawnień i umiejętności w zależności od typu szkół. Natomiast nauczyciele pracujący w szkołach niepublicznych częściej mieli patent żeglarski, patent motorowodny, uprawnienia instruktora narciarskiego, płetwonurka, oraz, przy różnicy na granicy istotności statystycznej, przewodnika turystycznego. Są to uprawnienia przydatne przy wędrownkach turystycznych. Posiadanie części z tych uprawnień częściej deklarowali mężczyźni; stwierdzono także przewagę mężczyzn wśród nauczycieli pracujących w szkołach niepublicznych (załączniki 1 i 8). Szkoły prywatne mogą więc prowadzić celowy nabór nauczycieli mających uprawnienia przydatne dla realizowanych przez nie programów turystycznych (np. obozów). Tym samym może to tłumaczyć częstsze zatrudnianie mężczyzn w szkołach niepublicznych.

W przypadku umiejętności turystyczno-sportowych różnicę na korzyść nauczycieli pracujących w szkołach niepublicznych stwierdzono tylko w częstszym deklarowaniu przez nich umiejętności biegania na nartach oraz umiejętności, której posiadanie deklarował znikomy procent badanych – wspinaczki skałkowej. W zakresie innych uprawnień i umiejętności nie odnotowano różnic między szkołami publicznymi i niepublicznymi. Omawiane wyżej zależności zostały przedstawione w załączniku 11.

Porównując uprawnienia nauczycieli w zależności od ukończonych przez nich uczelni stwierdzono, że absolwenci IKF rzadziej deklarowali posiadanie uprawnień wychowawcy kolonijnego, kierownika obozów wędrownych, in-

struktora narciarstwa oraz kart wędkarskich, częściej zaś uprawnień ratownika WOPR. Nauczyciele wywodzący się ze szczecińskiej uczelni częściej też posiadają uprawnienia korekcji wad postawy. Fakt ten można powiązać z możliwością ukończenia na szczecińskiej uczelni specjalizacji z tego zakresu. Trzeba jednak zaznaczyć, że większość omówionych różnic wykazana została na granicy istotności statystycznej, przy małej liczbie nauczycieli deklarujących posiadanie tych uprawnień. Zatem nie można z nich wyciągać zdecydowanych wniosków (załącznik 12).

Różnica na korzyść absolwentów IKF dotyczy częstszego zgłaszania umiejętności, które mogli nabyć na obowiązkowych obozach letnich IKF – pływania na nartach wodnych oraz na desce windsurfingowej. Absolwenci IKF nieznacznie rzadziej deklarowali umiejętność biegania na nartach (różnica na granicy istotności statystycznej) (załącznik 12), co można łączyć również z położeniem geograficznym Szczecina (w tym także krótszym niż w poprzednich dekadach okresem zalegania pokrywy śnieżnej), mniejszymi tradycjami biegowymi regionu oraz brakiem nart biegowych w programie studiów IKF. W zakresie pozostałych uprawnień i umiejętności nie stwierdzono różnic między absolwentami badanych uczelni.

6. Dyskusja

Aktywne formy terenowe, np. lekka atletyka w terenie, są wymieniane jako przykłady stylu życia promującego zdrowie (Żukowski 1995). Lekcja wychowania fizycznego poza salą gimnastyczną ma swoje uzasadnienie zarówno z punktu widzenia osiągania lepszych efektów motorycznych, jak i większego zaangażowania uczniów w jej przebieg (Pańczyk 1998). S. Strzyżewski (1997) pisząc, iż „wyjście z uczniami poza salę gimnastyczną jest (...) absolutnym nakazem na najbliższe lata”, nie wspomina co prawda o formach turystycznych, jednak inni autorzy jako możliwe do przeprowadzania na lekcji wychowania fizycznego wymieniają m.in. przygodowe zajęcia w terenie, krótkie wędrowki piesze i rowerowe, biwaki, „(...) które są dobrą formą uczestnictwa w kulturze fizycznej, dają możliwość obcowania ze środowiskiem naturalnym i mają niezaprzeczalne walory poznawcze oraz wychowawcze” (Bielski 2001). Według

W. Osińskiego, „(...) część programu wychowania fizycznego trzeba realizować również w innych niż lekcja formach w czasie dla młodzieży wolnym – także w soboty i niedziele – oraz poza szkołą – na obozach, wycieczkach (...)”. Natomiast T. Łobożewicz, przypisując główną rolę podczas zajęć terenowych ćwiczeniom fizycznym, podkreśla jednak wagę krajoznawczego przygotowania nauczyciela wychowania fizycznego (Łobożewicz 1996).

W świetle powyższych poglądów, zaprezentowane w pracy wyniki pozwalają stwierdzić, że – przynajmniej pod względem posiadanych uprawnień i umiejętności – nauczyciele wychowania fizycznego są dobrze przygotowani do bycia jednymi z głównych propagatorów turystyki wśród młodzieży. Nie przeprowadzono badań wśród, wydających się być szczególnie predysponowanymi do odgrywania ważnej roli w turystycznej edukacji młodzieży, nauczycieli innych przedmiotów (geografia, biologia). Niemniej symptomatycznym wydaje się fakt, że na 27 wychowawców klas, w których przeprowadzono badania, tylko 8 zadeklarowało posiadanie uprawnień turystyczno-sportowych, o które byli pytani nauczyciele wychowania fizycznego (zresztą spośród tej ósemki, czterech było nauczycielami wf). Czym innym jest jednak potencjalne przygotowanie nauczycieli tego przedmiotu, czym innym zaś ich faktyczne funkcjonowanie na niwie turystyki szkolnej. Dlatego celowe wydaje się podkreślenie faktu, że podczas wywiadów przeprowadzanych z dyrektorami szkół, w których organizowano badania, jednymi z najczęściej wskazywanych pedagogów, na których dyrektorzy mogli liczyć w pracy turystycznej, byli nauczyciele geografii oraz właśnie nauczyciele wychowania fizycznego. Również nauczyciele prowadzący szkolne koła krajoznawczo-turystyczne wskazywali na nauczycieli tego przedmiotu, jako na tych, z którymi najczęściej współpracują organizując zajęcia turystyczne. Młodzież pytana o ocenę aktywności turystycznej nauczycieli w swoich szkołach wymieniała, zaraz po geografach, nauczycieli wf. Natomiast zapytana, z nauczycielami którego przedmiotu najchętniej wyjechałaby na imprezę turystyczną (biwaki, obozy itp.), najczęściej wskazywała na nauczycieli wychowania fizycznego (Tarnowski w druku).

Ocena nauczycieli wychowania fizycznego jako szczególnie predysponowanych do propagowania turystyki szkolnej oraz dobrze do tego zadania przygotowanych, zdaje się więc znajdować swoje potwierdzenie w opiniach dyrektorów szkół, nauczycieli prowadzących SKKT oraz, co najważniejsze, uczniów.

7. Wnioski

Przeprowadzone badania i uzyskane wyniki pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Posiadane uprawnienia i umiejętności nauczycieli wychowania fizycznego, ich charakter i liczba potwierdzają ich przydatność dla realizacji programu turystyki i rekreacji w szkole.
2. Nauczyciele mają więcej umiejętności niż uprawnień turystyczno-sportowych. Zatem nie wszystkie umiejętności są na tyle opanowane (lub/i preferowane), by umożliwiły pozyskanie odpowiednich uprawnień.
3. Mężczyźni mają większą liczbę uprawnień i umiejętności turystyczno-sportowych niż kobiety.
4. Istnieje zależność między płcią nauczycieli a posiadaniem przez nich danych uprawnień i umiejętności.
5. Nie stwierdzono zależności między wiekiem nauczycieli a liczbą uprawnień i umiejętności turystyczno-sportowych. Natomiast odnotowano zależność pomiędzy wiekiem nauczycieli a posiadaniem danych uprawnień i umiejętności.
6. Absolwenci IKF mają mniejszą liczbę uprawnień turystyczno-sportowych niż absolwenci akademii wychowania fizycznego. Należałoby zatem dążyć do stworzenia możliwości uzyskiwania przez studentów IKF jak największej liczby uprawnień zawodowych.
7. Ukończona uczelnia ma znaczenie dla posiadania przez nauczycieli wybranych uprawnień i umiejętności.
8. Nauczyciele uczący w szkołach niepublicznych są lepiej przygotowani do prowadzenia zajęć turystycznych. Status szkół, w których uczyli badani nauczyciele, miał wpływ na deklarowanie przez nich wybranych uprawnień i umiejętności – częstsze wśród nauczycieli szkół niepublicznych. W latach dziewięćdziesiątych szkoły niepubliczne oferowały lepsze warunki finansowe dla pracujących w nich nauczycieli; również oferta turystyczna tych szkół wydawała się wówczas bogatsza. Zatem, wyniki badań mogą być następstwem przeprowadzonej w tamtym okresie selekcji nauczycieli pod kątem ich predyspozycji do realizacji programów turystycznych szkół niepublicznych. Wniosek ten wydaje się być tym bardziej uprawniony, że nie

stwierdzono różnic w przygotowaniu turystyczno-sportowym nauczycieli uczących w różnych typach szkół.

Załącznik 1. Zebrany materiał z podziałem na typ i status wylosowanych szkół oraz ze względu na liczbę i płeć ankietowanych

x	Status	LO		Zawodowe		Razem
Szkoly	Σ	15		12		27
	publiczne	11		8		19
	niepubliczne	4		4		8
Nauczyciele wf uczący w wylosowanych szkołach (zebrane ankiety)	Σ	36		22		58*
		k	m	k	m	
		18	18	11	11	
	publiczne	30		17		47
		k	m	k	m	
		17	13	10	7	
	niepubliczne	6		5		11
		k	m	k	m	
		1	5	1	4	

* 10 nauczycieli uczyło jednocześnie w szkołach publicznych i niepublicznych, ogólnokształcących i zawodowych – w dwóch przypadkach wylosowano szkoły funkcjonujące w ramach jednego zespołu/budynku szkół (razem 5 szkół); nauczyciele wf uczyli we wszystkich szkołach.

Załącznik 2. Zebrany materiał z podziałem uwzględniającym macierzystą uczelnię ankietowanych

Uczel- nia	Płeć	Razem	Publicz- ne	Niepu- bliczne	Pracujący jednocześnie w szkołach publicznych i niepublicznych	Razem
IKF US	K	17	15	2	0	31 (63,3 %)
	M	14	9	3	2	
Inne	K	6	6	0	0	17 (35,4%)
	M	11	4	3	3	

Załącznik 3. Podział ankietowanych według grup wieku

Wiek (lata)	25–30	31–35	36–40	41–50	51–60	Powyżej 60
Nauczycieli w grupie	13	12	14	11	5	2
%	22,8	21,1	24,6	19,3	8,8	3,5
% skumulowany	22,8	44,9	69,5	88,8	97,3	100,0

Załącznik 4. Liczba posiadanych przez nauczycieli wychowania fizycznego uprawnień turystyczno-sportowych

Zmienna	n	Średnia	Mediana	Q25%	Q75%	Minimum	Maksimum		
Liczba wszystkich uprawnień	56	5,1	5	3	7	0	10		
W tym turystycznych	55	2,8	2	2	4	0	7		
Liczba wszystkich uprawnień					Liczba uprawnień turystycznych				
x	n	%	skumul. n	skumul. %	x	n	%	skumul. n	skumul. %
0	2	3,6	2	3,6	0	4	7,3	4	7,3
1	2	3,6	4	7,1	1	9	16,4	13	23,6
2	2	3,6	6	10,7	2	16	29,1	29	52,7
3	11	19,6	17	30,4	3	12	21,8	41	74,5
4	8	14,3	25	44,6	4	2	3,6	43	78,2
5	6	10,7	31	55,4	5	8	14,5	51	92,7
6	6	10,7	37	66,1	6	1	1,8	52	94,5
7	9	16,1	46	82,1	7	3	5,5	55	100,0
8	5	8,9	51	91,1	Razem	55	100	–	–
9	4	7,1	55	98,2					
10	1	1,8	56	100,0					
Razem	56	100	–	–					

Załącznik 5. Liczba posiadanych przez nauczycieli wychowania fizycznego umiejętności turystyczno-sportowych

x		N	Średnia	Mediana	Q25%	Q75%	Minimum	Maksimum	
Liczba wszystkich umiejętności		56	7,7	8	6	10	2	12	
W tym turystycznych		56	4,9	5	4	6	1	8	
Liczba wszystkich umiejętności					Liczba uprawnień turystycznych				
x	n	%	skumul. n	skumul. %	x	n	%	skumul. n	skumul. %
2	2	3,6	2	3,6	1	3	5,4	3	5,4
3	2	3,6	4	7,1	2	5	8,9	8	14,3
4	2	3,6	6	10,7	3	3	5,4	11	19,6
5	4	7,1	10	17,9	4	8	14,3	19	33,9
6	7	12,5	17	30,4	5	13	23,2	32	57,1
7	8	14,3	25	44,6	6	14	25,0	46	82,1
8	6	10,7	31	55,4	7	6	10,7	52	92,9
9	10	17,9	41	73,2	8	4	7,1	56	100,0
10	10	17,9	51	91,1	Razem	56	100	-	-
11	2	3,6	53	94,6					
12	3	5,4	56	100,0					
Razem	56	100	-	-					

Załącznik 6. Posiadane przez nauczycieli uprawnienia i umiejętności turystyczno-sportowe w zależności od płci i ukończonej uczelni

Wszystkie uprawnienia i umiejętności turystyczno-sportowe								
x	Płeć	N	Średnia	Odch. std	Mediana	Q25	Q75	Test U Manna-Whitneya
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Liczba wszystkich uprawnień	k	27	4,5	2,24	4	3	6	$p = 0,08815$
	m	29	5,7	2,51	6	4	7	
	Σ	56	5,1	2,44	5	3	7	
Liczba uprawnień turystycznych	k	26	2,3	1,41	2	1	3	$p = 0,18572$
	m	29	3,2	2,04	2	2	5	
	Σ	55	2,8	1,80	2	2	4	

Liczba wszystkich umiejętności	k	28	7,0	2,35	7	5,5	9	p = 0,01998
	M	28	8,5	2,41	9	7	10	
	Σ	56	7,7	2,48	8	6	10	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Liczba umiejętności turystycznych	k	28	4,6	1,83	5	4	6	p = 0,10652
	m	28	5,3	1,82	6	4	6,5	
	Σ	56	4,9	1,84	5	4	6	
Uprawnienia i umiejętności uznane za turystyczne								
x	Uczelnia	N	Średnie	Odch. std	Mediana	Q25	Q75	Test U Man-na--Whitneya
Liczba wszystkich uprawnień	IKF	31	4,6	2,18	4	3	7	p = 0,02232
	inne	17	6,4	2,74	7	5	9	
	Σ	48	5,3	2,51	5	3	7	
Liczba uprawnień turystycznych	IKF	30	2,5	1,87	2	1	3	p = 0,22758
	inne	17	3,1	1,71	3	2	4	
	Σ	47	2,7	1,81	2	1	4	
Liczba wszystkich umiejętności	IKF	30	8,4	2,24	9	7	10	p = 0,32451
	inne	17	7,8	1,92	8	6	9	
	Σ	47	8,2	2,13	9	7	10	
Liczba umiejętności turystycznych	IKF	30	5,5	1,76	6	5	7	p = 0,18042
	inne	17	5,0	1,27	5	4	6	
	Σ	47	5,3	1,60	5	4	6	

Załącznik 7. Posiadane przez nauczycieli uprawnienia i umiejętności turystyczno-sportowe w zależności od statusu szkoły

x	Status	N	Średnie	Odch. std	Mediana	Q25	Q75	Test U Man-na--Whitneya
Liczba wszystkich uprawnień	publiczna	42	4,7	2,33	5	3	6	p = 0,04536
	niepubliczna	9	6,6	2,51	8	4	8	
	razem	56	5,1	2,44	5	3	7	
Liczba uprawnień turystycznych	publiczna	41	2,4	1,55	2	1	3	p = 0,04746
	niepubliczna	9	4,2	2,22	5	2	6	
	razem	55	2,8	1,80	2	2	4	
Liczba wszystkich umiejętności	publiczna	43	7,4	2,48	8	6	9	p = 0,19987
	niepubliczna	9	8,6	2,51	9	7	10	
	razem	56	7,7	2,48	8	6	10	
Liczba	publiczna	43	4,7	1,82	5	4	6	p = 0,06967
	niepubliczna	9	5,9	1,96	6	5	7	

umiejętności	razem	56	4,9	1,84	5	4	6	
--------------	-------	----	-----	------	---	---	---	--

Załącznik 8. Posiadane przez nauczycieli konkretne uprawnienia i umiejętności w zależności od płci

Uprawnienia																		
x	instruktor sportowy			karta wędkarska			przewodnik turystyczny			instruktor narciarski			korekcja wad postawy			patent żeglarski		
	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ
k	11 37,9%	18 62,1%	29	29 100,0%	0 0,0%	29	28 96,6%	1 3,5%	29	27 93,1%	2 6,9%	29	24 82,8%	5 17,2%	29	28 96,6%	1 3,5%	29
m	3 10,3%	26 89,7%	29	24 82,8%	5 17,2%	29	24 82,8%	5 17,2%	29	22 75,9%	7 24,1%	29	28 96,6%	1 3,5%	29	19 65,5%	10 34,5%	29
Σ	14	44	58	53	5	58	52	6	58	49	9	58	52	6	58	47	11	58
Chi ² NW	p = 0,01192			p = 0,00651			<i>p = 0,07279</i>			<i>p = 0,06314</i>			<i>p = 0,07279</i>			p = 0,00134		
Umiejętności																		
x	pływanie łodzią wiosłową			łowienie ryb			jazda konna											
	nie	tak	razem	nie	tak	razem	nie	tak	razem									
k	14 48,3%	15 51,7%	29	27 93,1%	2 6,9%	29	28 96,6%	1 3,5%	29									
m	5 17,2%	24 82,8%	29	14 48,3%	15 51,7%	29	24 82,8%	5 17,2%	29									
Razem	19	39	58	41	17	58	52	6	58									
Chi ² NW	p = 0,01058			p = 0,00008			<i>p = 0,07279</i>											

Załącznik 9. Posiadane przez nauczycieli konkretne uprawnienia w zależności od wieku

Wiek (lata)	Instruktor sportowy					Przewodnik turystyczny					Kierownik obozów wędrownych				
	nie	%	tak	%	Σ	nie	%	tak	%	Σ	nie	%	tak	%	Σ
25–30	2	15,4	11	84,6	13	13	100,0	0	0,0	13	12	92,3	1	7,7	13
31–35	2	16,7	10	83,3	12	12	100,0	0	0,0	12	12	100,0	0	0,0	12
36–40	7	50,0	7	50,0	14	11	78,6	3	21,4	14	14	100,0	0	0,0	14
41–50	2	18,2	9	81,8	11	10	90,9	1	9,1	11	7	63,6	4	36,4	11
51–60	0	0,0	5	100,0	5	3	60,0	2	40,0	5	3	60,0	2	40,0	5
Powyżej 60	0	0,0	2	100,0	2	2	100,0	0	0,0	2	2	100,0	0	0,0	2
Razem	13		44		57	51		6		57	50		7		57
Chi ²	<i>p = 0,11965</i>					<i>p = 0,08809</i>					p = 0,01791				

Pearsona			
Chi ² NW	$p = 0,09430$	$p = 0,06516$	p = 0,01404
R rang Spearmana	$p = 0,90075$	p = 0,04661	p = 0,02386

Załącznik 9 cd. Posiadane przez nauczycieli konkretne uprawnienia w zależności od wieku badanych

Wiek (lata)	Karta rowerowa					Ratownik WOPR					Instruktor narciarski				
	nie	%	tak	%	Σ	nie	%	tak	%	Σ	nie	%	tak	%	Σ
25–30	4	30,8	9	69,2	13	4	30,8	9	69,2	13	12	92,3	1	7,7	13
31–35	2	16,7	10	83,3	12	3	25,0	9	75,0	12	11	91,7	1	8,3	12
36–40	10	71,4	4	28,6	14	9	64,3	5	35,7	14	12	85,7	2	14,3	14
41–50	8	72,7	3	27,3	11	8	72,7	3	27,3	11	10	90,9	1	9,1	11
51–60	2	40,0	3	60,0	5	4	80,0	1	20,0	5	2	40,0	3	60,0	5
Pow. 60	2	100,0	0	0,0	2	1	50,0	1	50,0	2	1	50,0	1	50,0	2
Razem	28		29		57	29		28		57	48		9		57
Chi ² Pearsona	p = 0,01389					$p = 0,07180$					$p = 0,05883$				
Chi ² NW	p = 0,00755					$p = 0,06131$					$p = 0,15084$				
R rang Spearmana	p = 0,00822					p = 0,00549					p = 0,04058				

Załącznik 10. Posiadane przez nauczycieli konkretne umiejętności w zależności od wieku

Wiek (lata)	Narty biegowe					Deska windsurfingowa				
	nie	%	tak	%	razem	nie	%	tak	%	razem
25–30	9	69,2	4	30,8	13	7	53,9	6	46,2	13
31–35	8	66,7	4	33,3	12	4	33,3	8	66,7	12
36–40	6	42,9	8	57,1	14	12	85,7	2	14,3	14
41–50	3	27,3	8	72,7	11	9	81,8	2	18,2	11
51–60	3	60,0	2	40,0	5	4	80,0	1	20,0	5
Pow. 60	1	50,0	1	50,0	2	2	100,0	0	0,0	2
Razem	30		27		57	38		19		57

IKF US	18 58,1%	13 41,9%	31	29 93,6%	2 6,5%	31	12 38,7%	19 61,3%	31	30 96,8%	1 3,2%	31	26 83,9%	5 16,1%	31	28 90,3%	3 9,7%	31
AWF	5 29,4%	12 70,6%	17	12 70,6%	5 29,4%	17	11 64,7%	6 35,3%	17	14 82,4%	3 17,7%	17	17 100,0%	0 0,0%	17	12 70,6%	5 29,4%	17
Σ	23	25	48	41	7	48	23	25	48	44	4	48	43	5	48	40	8	48
Chi ² Pearsona	$p = 0,05738$			$p = 0,03112$			$p = 0,08466$			$p = 0,08383$			$p = 0,08021$			$p = 0,07933$		
Chi ² Yatesa	$p = 0,10996$			$p = 0,08399$			$p = 0,15497$			$p = 0,23684$			$p = 0,20929$			$p = 0,17712$		

Załącznik 12 cd. Posiadane przez nauczycieli konkretne uprawnienia i umiejętności w zależności od ukończonej przez nich uczelni

Umiejętności									
Uczelnia	bieganie na nartach			pływanie na nartach wodnych			pływanie deską windsurfingową		
	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ	nie	tak	Σ
IKF US	17 54,8%	14 45,2%	31	9 29,0%	22 71,0%	31	15 48,4%	16 51,6%	31
AWF	5 29,4%	12 70,6%	17	14 82,4%	3 17,7%	17	15 88,2%	2 11,8%	17
Σ	22	26	48	23	25	48	30	18	48
Chi ² Pearsona	$p = 0,09086$			$p = 0,00041$			$p = 0,00639$		
Chi ² Yatesa	$p = 0,16512$			$p = 0,00122$			$p = 0,01571$		

Bibliografia

- Bielski J., 2001: *Jak zagospodarować czwartą i piątą godzinę wychowania fizycznego (paradygmaty realizacji zwiększonego wymiaru godzin wychowania fizycznego)*. „Lider”, nr 12.
- Bogucki J., 1984: *Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystycznych form rekreacji*. AWF, Warszawa.
- Charzewski J., 1997: *Aktywność sportowa Polaków*. Centralny Ośrodek Sportu, Resortowe Centrum Metodyczno-Szkoleniowe Kultury Fizycznej i Sportu, Warszawa.
- Drabik J., 1995: *Aktywność fizyczna w edukacji zdrowotnej społeczeństwa*. AWF, Gdańsk.
- Kostka R., 1997: *Zdrowy styl życia po polsku*. W: M. Falkowska (red.): *O stylach życia Polaków. Wartości, praca, zakupy*. CBOS, Warszawa.

- Łobożewicz T., 1996: *Turystyka dzieci i młodzieży szkolnej*. AWF, Warszawa.
- Łobożewicz T., 1983: *Turystyka kwalifikowana*. Wyd. PTTK „Kraj”, Warszawa.
- Łobożewicz T., Wolańska T., 1994: *Rekreacja i turystyka w rodzinie*. Biblioteka Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej, Warszawa.
- Osiński W., 1998: *Aktualne problemy wychowania fizycznego w Polsce*. „Kultura Fizyczna”, nr 4.
- Pańczyk W., 1998: *Efekty lekcji wychowania fizycznego w terenie i na sali*. „Wychowanie Fizyczne i Sport”, nr 4.
- Piotrowska H., 1994: *Teoretyczne podstawy rekreacji*. W: T. Wolańska (red.): *Sport dla wszystkich. Rekreacja dla każdego*. TKKF ZG, Warszawa.
- Romanowska K., 2002: *Pani od fiku-miku*. „Neeswek Polska”, nr 40.
- Strzyżewski S., 1997: *Wyjść z uczniami poza salę gimnastyczną*. „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne”, nr 1.
- Tarnowski M., 2000: *Sposób ukazywania sportu i sportu dla wszystkich w wideoklipach prezentowanych w programach młodzieżowych*. W: *Dodatnie i ujemne aspekty aktywności ruchowej*. Materiały z III Konferencji Naukowej, cz. 2. Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Tarnowski M., 2003: *Praca nauczycieli w działalności turystycznej w ocenie uczniów szczecińskich szkół średnich*, w druku.
- Zieliński L., 2001: *Bezpieczeństwo zdrowia i życia uczestników imprez sportowych, turystycznych i rekreacyjnych*. Oficyna Wydawnicza ABA, Warszawa.
- Żukowski R., 1995: *Ruch w terenie jako wyraz stylu życia promującego zdrowie*. „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne”, nr 2.

SPORT AND TOURISM QUALIFICATION AND SKILLS OF THE TEACHERS OF SZCZECIN SECONDARY SCHOOLS

Summary

Tourism is important part of the pupils education. Well educated teachers are necessary for the realisation of tourism projects. School trips, sport for all and physical activity need from them sport and tourism qualifications and skills.

Fifty eight teachers of Szczecin schools (public and private, secondary and technical school) were researched. They were asked about their sport and tourism qualification and skills (what kinds of them and how many). The aim of this work was also ascertain in what way teachers age, sex, and high school graduated had influence for their qualification and skills.

Researches proved that researched teachers are well education and assumed independent variables had influence for it.

Translated by Joanna Biżek-Tarnowska